

HAJNÁ CZKY TAMÁS (SZERKESZTŐ): A CIGÁNYZENE ÉS A ZENÉ SZ CIGÁ NY ALAKVÁL TOZÁ SAI Történelmi, társadalmi és kulturális metszetek a 19–20. századból

Gyakorta kezdődnek recenziók, könyvismertető k akként, hogy hiánypótló munkáról van szó, melynek megjelenése okán örvendezünk. Ez részben így van – a hiánypótló megjelenés és az örö m –, részben pedig inkább retorika, melyben elkerülhetővé válik az, hogy a recenzens maga kritikával illesse a megjelent munkát, azaz valójában önmagát menti fel a kritikai olvasás alól. Ráadásul egy olyan szűkös tudományos mezőben, amilyen a romákról, cigányokról való elbeszélések diskurzustere, végtére is a szerző k javarészt ismerik egymást, követik egymás munkáit, még akkor is, ha különböző diszciplínákhoz kapcsolódnak. Az aktuális tanulmányok tehát legalább annyira az aktuális kötetnek, mint a szerző i életműveknek a kontextusában olvasódnak – Dupcsik Csaba, D. Magyar i Imre, Müllner András, Bálint Péter, Nagy Pál vagy éppen a szerkesztő, Hajnác zky Tamás szövegei minimálisan ilyenek. Ráadásul alighanem inkább volna leértékelése a könyvnek az, ha egyetlen értékeként a hiánypótlást ismernénk fel, ugyanis azt remélem, ez a több mint félezer oldal a romákról, cigányokról való (kultúra) tudományos elbeszélések szövegterének fontos, megkerülhetetlen kötetévé válik.

Ha máshonnan indulok – immár a kemény táblás borítón belülről, hirtelen szinte feleslegessé válik a recenzens részletező leírása, ami a könyv kétségtelen előnye. Hajnác zky Tamás előszava pontos, kellőképpen részletező mind a tanulmány kötet keletkezéstörténete, mind céljai, mind szerkesztési szempontjai, mind tematikus csomópontjai tekintetében. Ha a szerkesztői szándékot vetem össze a kötet tanulmányaival, valóban alapvetően történelmi, és egyszerre kritikai szemléletű írások gyűjteményéről van szó. Szerencsésnek tartom azt a szerkesztői megfontolást is, hogy a tematikus és/vagy diszciplináris határbontást oly módon tette meg, hogy a fejezetek címei inkább afféle metaforák, így a szövegek egymásra olvashatósága nem kívülről, a szerkesztői intenció direktségében kikövetelt, a szövegek szabadon átbeszélhetnek a fejezethatárokon, amire számos példát találunk – megjegyzem, nem csupán azért, mert mondjuk a történelmi idő egybeesik, vagy feltételezett linearitása folytatóság ságot sejtet két munka között. Szóval ezek az összefüggések izgalmas lezáratlanságot eredményeznek az egyes tanulmányok esetében. Megkockáztatom, szinte mindegyik tanulmány a közösségi identitástörekvések, reprezentációk és konstrukciók körül forog, legyen az zenei-műfaji oppozícióba rendezett (mint Lengyel Emese *Mert a dzsessz csak flört, a cigányzene az igazi szerelem* című tanulmányában), vagy az irodalmi reprezen-

tációk felől elbeszél (D. Magyar Imre szélesre húzott szépirodalmi látképe a két világháború közötti időszakról), vagy éppen családtörténetként keretezett, mint Müllner András elemzése. Innen nézve különösen érthető tehát, hogy a fejezetek nem éles határokkal elválasztottak.

Ezzel együtt néhány tanulmány kötetbe kerülését nehezebben tudom érvelni, miközben önmagukban persze izgalmas írások. A Ráduly Mihály recepcióját feldolgozó dolgozat (Wagner Sára *A modern zenész ismérve*) legfeljebb annyiban illeszkedik a kötetbe, hogy a kiváló muzsikusz cigány, roma családból származik, ám ehhez kapcsolódóan nem reflektál a tanulmány ennek kibeszéletlenségére, hangsúly nélküliségére a nyilvános reprezentációkban, szóval a tanulmány kötethez való viszonya marad reflektálatlan. Kissé fókuszálatlan – megint csak hangsúlyozom, ahogy az előbb is, nem a tanulmány, hanem a kötet egésze felől nézve – Bálint Péter egyébként élvezetes elemzése (*A három muzsikusz cigány*), mert végtére is nem a cigány zenész alakváltozásaihoz, sokkal inkább a két mesemondó narratív pozíciójának, kelléktárának, világállításának megértéséhez járult hozzá. Végül, egyáltalán nem értem azt a szerkesztői álláspontot, amely Miskolczy Ambrus esszéjét (*A Varázsfuvólától a Cigányiázig*) a kötetbe hívta – mivel nem a kötet által meghatározott keretekben mozog, egyszerűbben: nincs szó benne „cigányzenéről”, „zenész cigányról”.

Összességében nagyívű, a diszciplinaritás és a tematika tekintetében is szélesre húzott kötet *A cigányzene és a zenész cigány alakváltozásai*, amely változatos módon, változatos eszköztárral az önértelmezések és a *Másik* értelmezéseinek nyilvánosságtereit járja be a 19. század közepétől szinte máig.

(Hajnáczky Tamás szerkesztő: *A cigányzene és a zenész cigány alakváltozásai. Történelmi, társadalmi és kulturális metszetek a 19–20. századból*. Budapest: Gondolat Kiadó, 2023, 557 o., ISBN 9789635564385)

Beck Zoltán

PhD, adjunktus

Pécsi Tudományegyetem Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Pécs